

[30 éves a Román Televízió kolozsvári területi stúdiója (TVR Cluj)]

Történeti kronológia a regionális médiainstémény létrejöttéről és fejlődéséről

ORBÁN S. KATALIN,
PhD, BBTE/PhD, UBB
E-mail: oskatalin@gmail.com

Abstract (The Romanian Television's Cluj Territorial Studio Turns 30) *This research is a summary of what we call today the history of the Romanian Television's Cluj territorial studio (TVR Cluj). The process of the research was slowed down somewhat by the fact that there was nowhere to be found a relevant bibliography concerning the life and work of the Cluj studio, considered the case study of the paper. There are far too few studies to even mention this studio, no matter how superficially. Therefore, I can say that I am the first researcher to be preoccupied by the subject of the television studio from Cluj, and that is why I had to face all the challenges and difficulties of such a pioneering and uncharted task. In the efforts of gathering the necessary data, I was assisted by the collaborators from the studio's administrative department, but in the chronologies of different events in the life of the institution, I had to rely on the anniversary programs and personal interviews based on which I could finally draw up a relevant statistic for the establishing, development and further orientation of this TV studio in Cluj. I think this chronology is in fact an absolute premiere, because these data summing up almost 30 years of activity have never been collected and processed in this form of synthesis before.*

Keywords TVR; Cluj; 30 Years

Rezumat (Treizeci de ani de la înființarea TVR Cluj, studioul teritorial din Cluj al Televiziunii Române)

Prezenta cercetare este un rezumat al istoriei studioului teritorial din Cluj al Televiziunii Române, TVR Cluj. Procesul de cercetare a fost încetinit de faptul că nu există o bibliografie relevantă privind activitatea studioului teritorial din Cluj. Există mult prea puține studii care să menționeze, măcar în treacăt, activitatea TVR Cluj. Pot afirma deci că sunt primul cercetător care se ocupă de studioul teritorial din Cluj al Televiziunii Române, și din acest motiv a trebuit să mă confrunt cu toate provocările și greutățile aferente unei astfel de sarcini inedite și neasumate de nimeni înaintea mea. În eforturile de a aduna datele necesare, mi-au fost de ajutor colaboratorii de la departamentul administrativ al studioului, dar în elaborarea cronologiilor diferitelor evenimente din viața instituției a trebuit să mă mulțumesc cu emisiunile aniversare și cu interviuri cu actuali și foști angajați, colaboratori ai TVR Cluj, pe baza cărora am putut întocmi în cele din urmă o statistică relevantă pentru formarea, evoluția și orientarea studioului teritorial din Cluj. Consider că această cronologie înseamnă o premieră absolută, deoarece datele referitoare la cei aproape 30 de ani de activitate n-au mai apărut în această formă sintetică.

Cuvinte cheie TVR, Cluj, 30 ani

Bevezető:

Alig fél évvel a Román Televízió kolozsvári területi stúdiójának 30 éves születésnapja előtt védtem meg doktori disszertációmat, amelynek, a vizsgáztató bizottság tagjainak véleménye szerint is, legnagyobb hozadéka az említett médiainstémény megalakulási és fejlődési adatainak feltérképezése és összegzése volt. Dolgozatom elsődleges célja az volt, hogy kimutassam és bizonyítsam azon funk-

ciók jelenlétét, amelyek által meghatározható az intézmény működési kerete, és bizonyítható annak létjogosultsága mind lokális, mind pedig az országos médiapiacra.

Kutatásaim során az egyik legnagyobb kihívás az volt, hogy nem találtam írott dokumentumokat az intézmény fejlődési szakaszairól, nem volt sem könyvészet, sőt, mi több, az intézményen belül sem létezett egységesített leírás az itt olvasható adatokra vonatkozóan. Mivel nem találtam összegző dokumentumot a RTV kolozsvári területi stúdiójának történetéről, korábbi filmezett interjúkra, évfordulós dokumentumfilmekre, riportokra, hírekre, beszélgetésekre támaszkodtam, hogy megalkossam azt a hiánypótló adatlistát, amelyet jelen tanulmányban olvashat az érdeklődő. Megkerestem, és interjút készítettem azokkal a volt munkatársakkal, akik már 1972-től a kolozsvári rádióstúdió vonzáskörébe tartozó közvetítő kocsin dolgoztak, amely, véleményem szerint, konkrét előzménye volt annak a tv-stúdióknak, amely 1990. január 3-án szólalt meg először élő adásban a Román Rádiótelevízió frekvenciáján. Kutatásaim során bizonyosságot nyert, hogy annak ellenére, hogy az első élő adás dátumaként ismert születésnap óta beszélünk a kolozsvári tv megalakulásáról, de ennek igen komoly előzményei vannak. Ezekre az előzményekre is kitér az itt listázott kronológiai adattár, amely, ilyen formában, hiánypótló az hazai médiatörténetben.

Kronológia:

1972 – a párhatalom Kolozsvárra küld egy közvetítő kocsit, amelynek az a feladata, hogy felvételt készítsen a régióban történő párteseményekről, megünneplésekről. Ioan Flore mérnök 1969-től dolgozott a Román TV bukaresti stúdiójánál, őt bízta meg az intézmény akkori vezetése, hogy csapatot verbuváljon a közvetítő kocsis munkához, és Kolozsvárra költözzön, itt végezze a további munkát.¹ Amint az a vele készített interjúból kiderül: az 1960-as évek végén az egyik, úgynevezett „ötéves terv” keretében dönti el a hatalom, hogy területi stúdiókat hoz létre a Román TV számára. Ezért három darab, fehér-fekete adásra alkalmas, közvetítő kocsit vásárol Lengyelországból. Az első közvetítő kocsi Kolozsvárnak volt szánva, lefedni az erdélyi régió eseményeit. Érdekesség, hogy a közvetítő kocsihoz állandó technikai személyzetet és operatőröket utaltak ki, de szerkesztőt, riportert nem. A szerkesztők Bukarestből érkeztek az eseményekre. A másik két közvetítő kocsit Jászvásár (Iași) és Temesvár kapta, 1972-ben és 1973-ban. Mindhárom csapatnak megvolt a saját körzete, de az interjú szerint, ezt nem igazán tartották tiszteletben, sürgősségek szerint osztották be őket, hogy melyiknek hová kell mennie.

A közvetítő kocsi a bukaresti székhelyű Román Rádiótelevízió tulajdonát képezte, és az annak keretében működő, Román Rádió kolozsvári területi stúdiójához volt kirendelve.

Érdekesség az is, hogy az 1970-es években a Román Rádió kolozsvári stúdiójában 35 aktív román és magyar író dolgozott, ez is jelzi, hogy kulturális műhelyről beszélünk.²

1985 – a kommunista hatalom a centralizálás szellemében úgy dönt, hogy bezárja a területi rádióstúdiókat (is),³ amelyek a Román Rádiótelevízió égisze alatt működtek. Megszűnt tehát a Román Rádió kolozsvári területi stúdiója, amely 1954. március 15-én alakult, és vele együtt leállították az oda kiutalt közvetítő kocsit munkáját is, amely addig mobilstúdióként működött. 1985 januárjában állították le a Román Rádió kolozsvári területi stúdiójának adását, április 14-én pedig a közvetítő kocsit is lezárták, amelyet azután visszavittek Bukarestbe. A Donát út 160. szám alatti Román Rádiótelevízió épületében minimális műszaki felszerelés maradt, visszaemlékezések, s ez a technika minden percben készen állt a közvetítésre. Ennek a felszerelésnek, valamint az épületnek az őrzésére egy négytagú csapatot⁴ tartott meg a felügyelőintézmény, a Rádió- és Televízióigazgatóság (Direcția Radio și Televiziune), amelyhez tartoztak a műsorszóráshoz szükséges közvetítő állomások, azaz a relék.

1989 – a kényszerszünet után december 22-én közvetít először a Román Rádió kolozsvári stúdiója, a meglévő rádiófrekvencián, amely továbbra is a Rádió- és Televízióigazgatóság (Direcția Radio și Televiziune) hatáskörébe tartozott.⁵ A diktátor bukásának hírére összeverődtek a régi munkatársak, és elkezdték előkészíteni az adásokat azokból a szalagokból, amelyeket 1985-ben kimentettek a stúdióból. Gyakorlatilag elfoglalták a Donát úti stúdiót, ultrarövidhullámon kapcsolatot teremtettek a zsuki adóval, és már a kora esti órákban rádióműsorral jelentkeztek, románul és magyarul is.⁶

– December 25-én szintén a Rádió- és Televízióigazgatóság közbenjárását kérték, hogy megpróbáljanak képi jelet is átjátszani. Az Igazgatóság biztosította a kilövőegységeket (jeladó reléket), amelyek a jelet egyenesen a Feleki-tetőn található reléállomásra játszották át, onnan meg a bukaresti Román TV stúdiójába. December 22-e és 25-e között többen is megkeresték a Donát úti stúdiót, hogy felajánlják saját amatőr kamerájukat (amelyeket a kommunizmus idején rejtegettek) riportok készítésére, sőt a forradalom napjainak kolozsvári eseményein filmezett nyersanyagaikat is, amelyeket maguk készítettek.

– December 29. – megtörténik az első próba, képi jelet küldenek a feleki reléállomásra.

– December 30. – Feleken keresztül jelet küldenek a bukaresti központi stúdióhoz.

– December 31. – ekkor történt az első élő közvetítés a kolozsvári stúdióból a bukaresti stúdió felé, ahol rögzítették az anyagot, majd a híradóban bejátszották, mint a kolozsvári stúdió riportját.

1990

– Január 1. és 2. - Filmezett anyagok közvetítése a bukaresti stúdióhoz.

– Január 3. – az első élő közvetítés az éterbe kolozsvári stúdióból. Az előző napok sikerein felbuzdulva, a kolozsvári rádiósok-tévések kérték a feleki reléállomás munkatársait, hogy a TVR1-es országos adó akkor még napi kétórás adása után ne tegyék be rögtön az úgynevezett MIRA-t,⁷ hanem adják meg a jelet a kolozsvári stúdiónak, hogy folyamatosan közvetíthessen azon a frekvencián Kolozsvárnak és negyven

km-es körzetének.⁸ A TVR1 kétórás bukaresti adása 14 órakor zárult, Kolozsvár ekkor lépett be élőben egy egyórás műsorral. – A következő napokon már Bukaresttel egyeztetve folytatták a központi stúdió adását, továbbra is egy órában, 14–15 óra között.

– 1990 januárjában adományok érkeztek: magyar, német, norvég, holland, belga, francia és kanadai egyesületektől. Szállítmány jött a Magyar Rádiótól és a Magyar TV-től, a Pécsi Mechanikai Művektől, ugyanakkor a győri vasgyáriak gyűjtéséből rádiós felszereléseket vásároltak.

– 1990 februárjában szállítmány érkezett Németországból (Fischer István hozta), Kanadából Bíró Zsigmond, Kolozsvárról elszármazott rádiós küldött adományt, Dévai Nagy Kamilla londoni koncertjének bevételeiből vett a stúdiónak kamerát (addig csak egy kamerával lehetett dolgozni). A szerkesztők Csoma Judit kolozsvári származású színésznőtől is kaptak anyagokat, de segített a Soros Alapítvány, a Magyarságkutató Intézet is.⁹

– A következő periódusban folytatták a napi közvetítést, az egyórás adás első fele románul, második fele magyarul zajlott. Néha jelentkeztek német nyelvű műsorral is. Egyre többen jelezték, hogy részt vennének a gyártásban, január és február folyamán technikai adományok érkeztek.¹⁰ Februárra már bővítették az adáskörzetet is, a Rádió- és Televízióigazgatóság megadta az engedélyt, hogy ne csak a feleki reléállomás ossza meg a jelet, hanem a fennhatósága alá tartozó többi tíz erdélyi kilövőállomás is. Így rövidesen Kolozs, Beszterce-Naszód, Bihar, Máramaros, Szeben, Fehér és Maros megyékben is látható volt a kolozsvári adás, majd következett Hargita, Kovászna megye lefedése.

– a Román TV bukaresti vezetősége továbbra is szemet hunyt a kolozsváriak „partizánkodása” fölött, az első hónapokban ugyanis engedélyek nélkül, lelkesedésből készültek az adások. A probléma abból adódott, hogy a reléállomásokat ki kellett fizetni, de Bukarest nem vállalta, hiszen a kolozsvári tv-adás nem volt hivatalos, így a kolozsvári tévések az Nemzeti Ideiglenes Tanácshoz (CPUN) mentek segítségért, itt azt a biztatást kapták, hogy ha gond adódik, ők intézik a kifizetést, közvetíten a kolozsvári stúdió továbbra is.¹¹

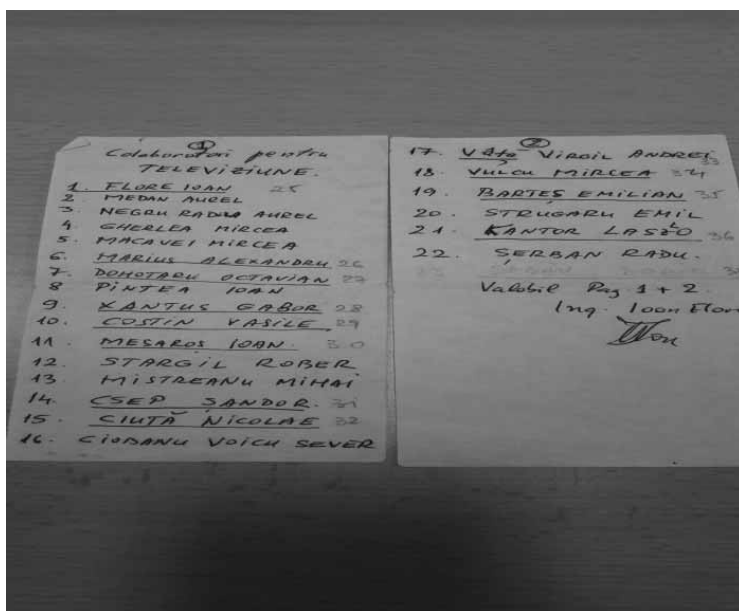
– 1990 februárjában a televíziósokat hivatalosan is alkalmazták a Román Rádió kolozsvári területi stúdiójánál, az intézmény neve Román Rádiótelevízió lett, a munkatársaknak mind rádiós, mind pedig televíziós adásokat is kellett gyártani – az első tévés közvetítések nem jöhettek volna létre azoknak a szakértelme nélkül, akik az 1985-ig működő közvetítő kocsinak a munkatársai voltak. A teljesség igénye nélkül: Adrian Dohotaru, Alexandru Marius, Puiu Banu, Viorel Costin, Xantus Gábor, Mircea Macavei, Ioan Flore.¹²

– 1990 májusában a Román Rádiótelevízió kolozsvári területi stúdiójának 20 magyar alkalmazottja volt, és heti 105 perc tévéadást gyártottak a rádióadások mellett (keddenként fél óra, csütörtökönként egy óra,

péntekenként negyedóra). Egyetlen állandó operatőr volt: Imecs Márton, ő is rádiószerkesztői alkalmazásban. (Xantus Gábor és Kántor László operatőrök, akiknek a neve a fenti listán szerepel, a bukaresti magyar adásnak dolgoztak.) A televízió összesen heti öt órát sugározott.¹³ 1990 májusában a kolozsvári tv adásai a következő megyékben voltak foghatóak: Beszterce-Naszód, Máramaros, Szatmár, Kolozs, Szeben, részben Fehér, részben Maros. Kovászna és Hargita megyéig nem jutott el a jel.¹⁴

– Érdekes az a névlista is, amelyet Ioan Flore mérnök mutatott meg, és amely már 1989 decemberében arra szolgált, hogy a rajta szereplőket belépésre jogosítsa fel a Donát úti stúdió épületébe. Ebből a listából derül ki pontosan, hogy kik voltak azok a pionírok, akiknek köszönhető a Román Televízió kolozsvári területi stúdiójának létrejötte.¹⁵

– az első adásokat VHS-technikával gyártották, majd megjelentek az U-Matic kazetták, amelyekre külön felvevőegység segítségével rögzítettek, ezt összekötve a kamerával. Ezzel egy időben megjelentek a valamelyest jobb minőséget jelentő SVHS kazetták, majd csak 1994-ben jelent meg a BETA rendszer, amely akkor európai szinten biztosította az adásgyártást. – Szintén 1990 első hónapjaiban, a bukaresti stúdióból használaton kívül levő kamerákat hoztak Kolozsvárra, ezekkel készítették a stúdiófelvételeket, majd idekerült a Ceaușescu házaspár saját használatú, a Központi Bizottság székházában létrehozott stúdiójából három modern stúdiókamera, amelyek már színes képet vettek fel.

Ioan Flore mérnök személyes archívumából. A kolozsvári tv legelső munkatársainak névsora, amelyet 1989 decemberének utolsó napjaiban írtak össze.

A Román Televízió kolozsvári területi stúdiójának fejlődése:

1994 szeptemberében különválnak a Román Rádiótelevízió két intézménye, és megalakul a Román Rádiótársaság, valamint a Román Televíziótársaság.

1995 – megjelenik a BETA rendszer, a Betacam kazetták, júniusban zajlanak az első felvételek ebben, az akkor európai szintűnek minősülő rendszerben.

1996 januárjában megérkezik Bukarestből az első tévés közvetítő kocsis, amely már akkor régi és elhasznált volt ugyan, de még hosszú évekig dolgoztak rajta a kolozsvári stúdió munkatársai. Ez a pillanat is premier a kolozsvári adó életében, hiszen a forradalom utáni első közvetítő kocsit szintén az ország északnyugati régióját lefedő stúdió kaphatta.

A kolozsvári stúdió 1990 utáni első közvetítő kocsija

1996–2014 időszakában több mint 1000 (ezer) különböző műfajú koncertet és sporteseményt sugároztak ezzel a közvetítő kocsival.

1996 – Sor került az első koherens műsorpolitika megtervezésére.¹⁶

1997–2002 között Ioan Mușlea volt a kolozsvári stúdió igazgatója. Ekkor jelentek meg azok a szórakoztató műsorok, dokumentumfilmek, amelyek már akkor fő műsoridőt kaptak a TVR1-es és TVR2-es csatornákon. A *Știrile de sâmbăta asta* című kolozsvári produkció például az első olyan „prime time”-ban sugárzott műsor volt az országos csatornán, amelyet nem Bukarestben gyártottak.

1998 – elindul a *Garantat 100%* című panel-show, műsorvezetője Cătălin Ștefănescu. Az első olyan műsor, amelynek stúdióban ülő közönsége is van. A műsrot később főműsoridőben sugározzák az országos adón, mára, 2019-re a Román Televízió egyik legnézettebb műsora, a műsorvezető pedig az egyik legismertebb arc a Román TV bemondói közül.¹⁷

1998. július 30. – a meglévő területi stúdiók első olyan közös állásfoglalása a Vezetőtanács felé, amelyben kéri a saját frekvenciát – ez az önállósodás első kísérlete.

1998–2001 között a kolozsvári stúdió csapata háborús zónákban filmez. Először Koszovóba, majd Bosznia-Hercegovinába és Afganisztánba megy a Romeo Couți és Cristian Balaș riporterből és operatőrből álló stáb.

1999 őszén – az *Oameni de lângă noi* című műsor keretében jelenik meg a *Shalom* című, zsidó kultúrát bemutató műsor, előbb román, majd magyar nyelven, ez utóbbi román felirattal.

2000. március 1. – a területi stúdiók közreműködésével beindul a *Știrile Regionale (Regionális hírek)* program a TVR2 adón.

2001. február 24. – a Vezetőtanács megszavazza, hogy a területi adók 2001 májusától regionális szórásban jelentkezzenek a TVR2-esen. Ez úgy történt, hogy a 18.00–20.00 órás intervallumban a 2-es adó megosztotta a területi stúdiók jeleit azokban a régiókban, amelyeket azok kiszolgáltak.¹⁸ Az ország déli részén az adó továbbra is a TVR2 központi adásait sugározta.

2002 augusztusában indul a roma műsor, roma és román nyelven. A TVR Cluj az első regionális csatorna, amely felvállalta a roma közösség kultúrájának és hagyományainak promoválását.

2002-ben indul az *Acasă în Europa* című, román nyelven gyártott, nemzeti kisebbségek kultúráját bemutató műsor, amelynek kisebbségi, magyar anyanyelvű bemondója van, Sebesi Karen Attila személyében, aki szintén kisebbségi meghívottaival román nyelven beszélget.

2002-ben elindul a *Natură și aventură* műsor, amely ma, 2019-ben az egyik legnézettebb műsor az országos szórású TVR2-es és TVR HD-csatornán.

2004 – interaktív műsorok, amelyek az egészséges életmódra nevelnek. Az interaktivitást azt jelzi, hogy a nézők élőben betelefonálhatnak, és kérdezhetnek a szakorvosoktól.

2006 – elindul az *Oameni din România* című rövidfilmsorozat, amellyel a területi stúdiók közül elsőként jut ki annak szerkesztője, Dan Cărean a Discovery által szervezett nemzetközi továbbképzésre.¹⁹ Amúgy a sorozat célja az Erdélyben élő nemzeti kisebbségek bemutatása, a Discovery Celebrating Diversity elnevezésű nemzetközi projekthez hasonlóan, a kisebbségekkel szembeni mentalitás pozitív előjelű megváltoztatása érdekében.

2007-ben megérkezik Kolozsvárra az első DSNG- (Digital Satellite News Gathering), digitális alapon működő, satelitese közvetítő kocsis, amely lehetővé teszi, hogy a kolozsvári stúdió sokkal több és sokkal változatosabb helyszínekről közvetíthessen élőben.

A kolozsvári tv első DSNG-közvetítőkocsija

2008. október – létrejön a TVR3-as adó, amely a regionális csatornák gyűjtőadója. Ezzel egy időben nő az adásidő is, amely a mellékelt táblázatban látható.

2008. október 16. – az első önálló ukrán nyelvű műsor, román felirattal (kezdetben minden csütörtökön húszperces műsoridővel). Egyedi a hazai médiapiacban, abban az értelemben, hogy nem román nyelven készül, hanem ukránul, román feliratozással.

2008 – a kolozsvári stúdió adáskörzete csökken, mivel beindul a TVR marosvásárhelyi területi stúdiójának működése. A kezdetben 11 lefedett megyéből hármat (Hargita, Kovászna, Maros) az új stúdió kap meg.

2009-ben a TVR Cluj csapata a Himalája hegységben filmez (Ovidiu Pop szerkesztővel), amely produkció világszintűnek is nevezhető.

2009. március – saját, önálló csatornán fogható a kolozsvári stúdió műsora, az adó azonosítóját: TVR Cluj

Az önálló adó logója

2010 óta a kolozsvári stúdió felvállalja a határokon túli román közösségek bemutatását is. A csatorna saját ötlete és megvalósítása ez a projekt, a *Caravana TVR Cluj* nevet viseli, 2010 és 2019 között bejárta már Spanyolország, a Moldo-

vai Köztársaság, Szerbia, Magyarország és Izrael azon területeit, ahol román (és magyar) nemzetiségűek is élnek. A kolozsvári adónak ez az egyik legnagyobb hatású műsora.

2010-től bevezetik a jelnyelvet – a fő híradó, valamint a későbbi, *Fără Prejudecăți (Előítéletek nélkül)* című, Down-kóros fiatalok által műsorvezetett, a fogyatékkal élő emberek problémáit bemutató műsor is jelnyelvvvel kerül bemutatásra.

2013-ban a TVR Cluj szintén egy nagy sikerű nemzetközi projektet bonyolít le. A projekt címe: *Jurnalist în România (Újságíró Romániában)*. Célja: a Moldovai Köztársaságban élő és dolgozó újságírókkal való együttműködés, amely során az Európai Unióhoz felzárkózni akaró országban itteni sikeres projekteket, vállalkozásokat mutatnak be, olyanokat, amelyek európai pénzekből jöhettek létre.

2014-ben az európai médiapiac abszolút premierjeként létrejön a *Fără Prejudecăți (Előítéletek nélkül)* című, Down-kóros fiatalok által műsorvezetett, a fogyatékkal élő emberek problémáit bemutató műsor, amelynek ötletgazdája és működtetője Ovidiu Damian szerkesztő. A műsor kliséket kérdőjelez meg, mentalitásokat, szemléletmódokat változtat meg azáltal, hogy fogyatékkal élők mutathatják be az ő világuk mindennapjait. A Down Syndrome International Társaság (DSI) elismeréssel tüntette ki a három fogyatékos műsorvezetőt, a műsort az Egyesült Nemzetek Szervezete (ONU) is díjazta, mint példaértékű kezdeményezést a fogyatékkal élők társadalmi integrálásának érdekében.

2015-ben a kolozsvári stúdió napi 14 órát közvetít, a többi műsor átvétel az országos csatornáktól.

2016 – a TVR Cluj is áttér a földi digitális sugárzásra (acoperire digitală terestră).

A kolozsvári tv fejlődése szám adatokban:

A következőkben a kolozsvári tv által gyártott adások összidejére vonatkozó, saját kutatási eredményeimből készített statisztikákat közlök, a 2000–2019-es periódusról. Az első tíz év azért nem kerül megjelenítésre, mert nagyon kevés, és ezért nem releváns adatot találtam az adásidőkre vonatkozóan. Amiket az interjúk során be tudtam azonosítani, az a fentebbi kronológiában már szerepelt. A következő táblázat a Román TV kolozsvári stúdiójának fejlődését mutatja. Az adásidők kvantumának variációjából kimutathatóak azok a változások, amelyek önálló tv adóvá tették a Román TV kolozsvári stúdióját, amely a kutatás idején, azaz 2019-ben saját csatornán 24 órás adásidővel rendelkezik.

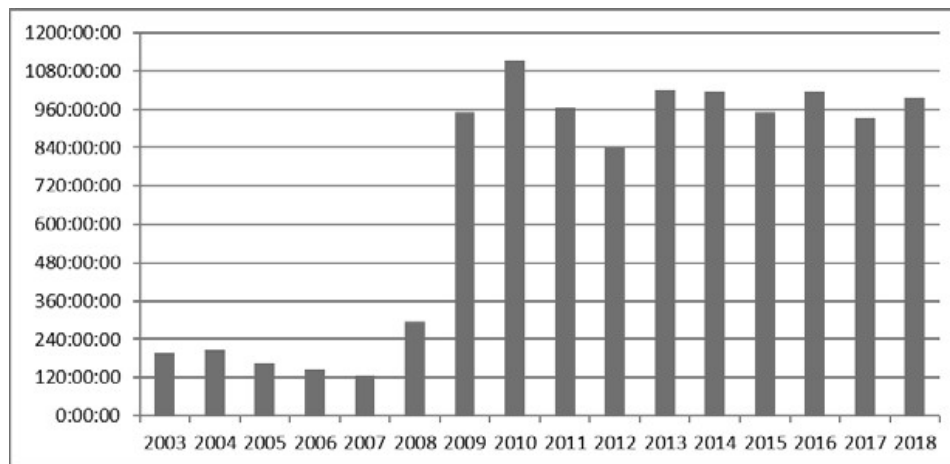
A statisztikákban használt kifejezések magyarázata:

ORSZÁGOS adók*

*2003-tól a következő adókon kerültek bemutatásra a kolozsvári stúdió adásai: *TVR1, TVR2, TVR International, TVR Cultural*. 2008-tól az előbbieket mellett megjelenik a *TVR3* is, de a *TVR Infón*, a *TVR HD*-n, majd a *TVR Moldova* csatornákon is sugároznak TVR Cluj-produkciókat.

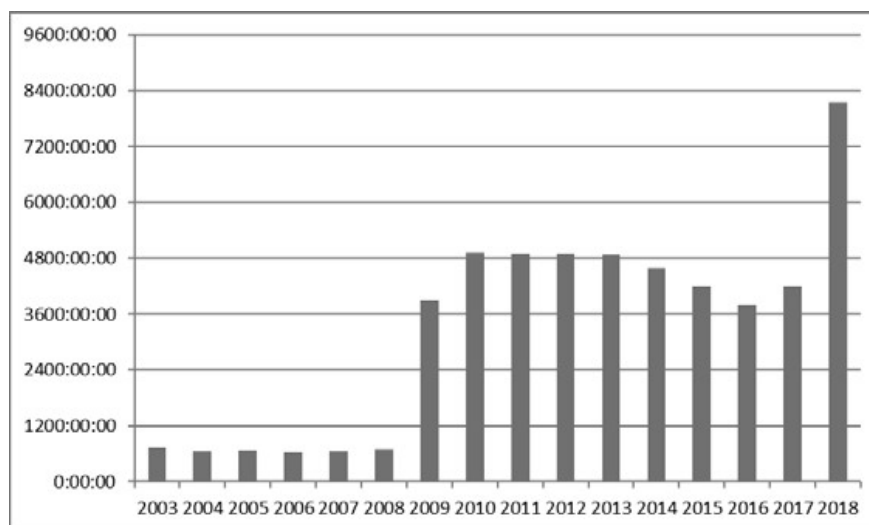
REGIONÁLIS/HELYI adó**

**Regionálisnak nevezzük a TVR2-es adón való jelenlétet, amely frekvenciamegosztással történt, minden területi stúdió számára helyet biztosítva a saját adáskörzetében való vételhez. A helyi adó az a frekvencia, amelynek tartalma csak Kolozsváron és annak negyven km-es körzetében volt fogható, és amely csak a 2000-es évek első felében volt használatban, mivel ahogy megkapták a saját regionális frekvenciát, a helyinek már nem volt létjogosultsága. Amúgy a TVR2-es adón történő megosztott frekvencián is csak addig volt látható a regionális adás, amíg 2008-ban meg nem kapta az engedélyt a saját frekvenciára.

Az ORSZÁGOS adóknak évente legyártott percidő változásai.

2008-ban már tapasztalható egy kisebb ugrás a gyártási volumenben, 2009-ben pedig már jelentős ugrás látható az országos adókra gyártott percidőben. Ez is jelzi, hogy 2008-ban beindul a TVR3-as országos adó, amely a területi stúdiók producióiból tölti fel műsorrácsát. 2009-től pedig erőteljesebben beindul a gyártás a TVR3-nak, ez az alábbi összesítésből is kiderül. Amíg a többi országos adóknak gyártott percidő csökken, addig a TVR3-ra gyártott volumen növekedik.

Évente legyártott percidő a REGIONÁLIS/HELYI adóknak.

Ez a grafikon is arra szolgál, hogy jobban lássuk a kolozsvári stúdió fejlődésének görbéjét. Ez a regionális adóra vonatkozó kimutatás, amelyből kiderül, hogy 2009-ben ugrás történik, hiszen saját frekvenciát kap az adó, napi nyolc óra saját adással, amelyből négy óra reggel, két óra délután. A nap többi részében úgynevezett semleges jel jön Bukarestből, amelyen a Román TV összes stúdiójának adása jelenik meg kis ablakokban a képernyőn.

2010-ben válik 14 órássá a műsoridő, ami tizennégy óra saját gyártású műsort jelent. Az adásidő fennmaradó részét az országos adók műsorai és újravételek teszik ki.

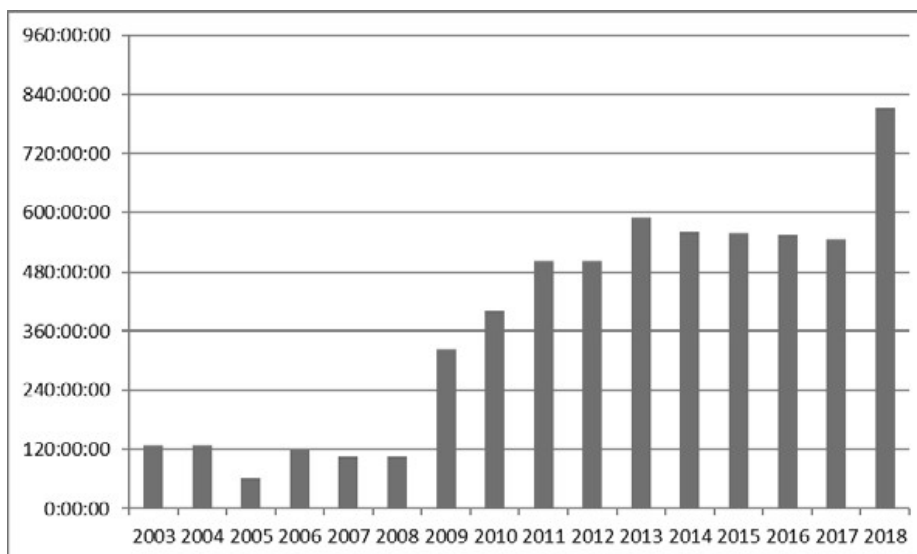
A 2018-as ugrás pedig arra utal, hogy elkezdődik a 24 órás program a saját frekvencián sugárzó kolozsvári adón.

A kisebbségi műsorok jelenléte a kolozsvári tv adásaiban

Amint az a történeti kronológiából évre pontosan kiderül, a magyar és a német nyelvű adások már az induláskor jelen voltak a kolozsvári televízióban. A legelső adás alkalmával (1990. január 3.) fele-fele arányban osztották az adásidőt, a román nyelven zajló félórás jelentkezés után fél órában magyar nyelven szólt a kolozsvári tv.

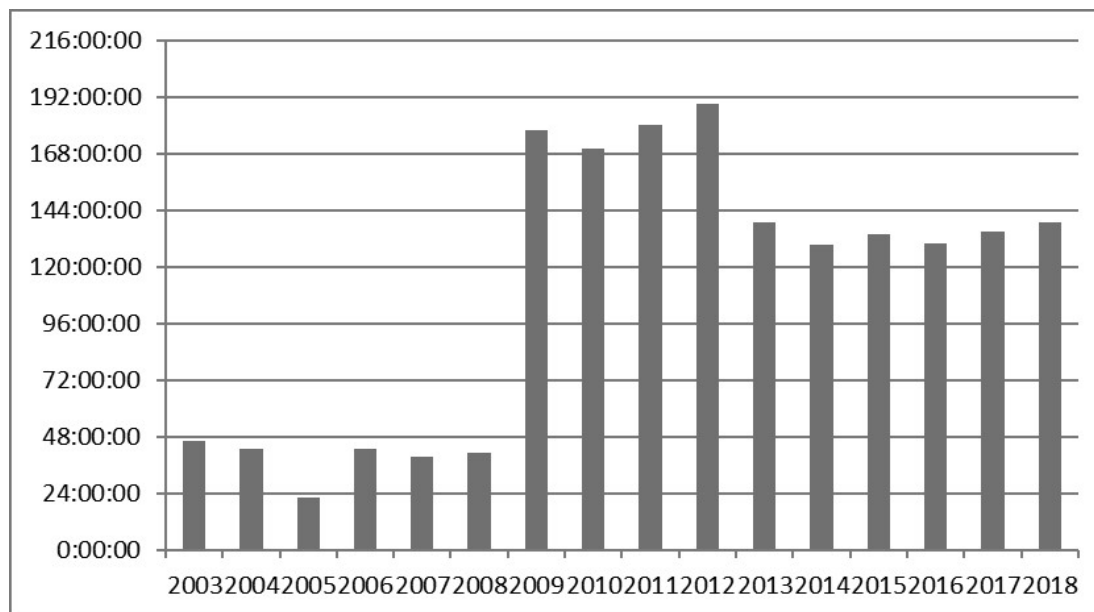
1990 májusában a kolozsvári tv heti öt órát sugározott (hétköznaponként egy órát), ebből 105 perc volt magyar nyelvű adás. Kedden fél óra, csütörtökön egy óra, pénteken negyed óra.²⁰

A legrégebbi általam megtalált adásmenetek 1998-ból valók (június, augusztus, november hónapokból), ezek értelmében a kolozsvári stúdió a TVR1-en jelentkezett napi egy órában, reggel 9 és 10 óra között. Ugyancsak az adásmenetek szerint, a TVR2-esen is volt műsorideje a területi adónak, a magyar adás például a megjelölt periódusban minden héten péntek délután 14.30-kor jelentkezett a 2-es csatornán (TVR2-n) is fél órában. Ez a műsorblokk többnyire kulturális, szociális és agrárjellegű műsorokat tartalmazott. Az adásmenetekből az is kiderül, hogy 1998-ban hétvégi adásidőt is biztosítottak a kolozsvári stúdióknak 1 óra 30 perc terjedelemben. Konkrétabb statisztikák a 2000-es évektől készültek, azok fellelhetők a TVR Cluj archívumában. Ezek alapján állt össze az a táblázat, amelyből kiderül, hogy a 2000-es évek elejétől napjainkig milyen arányban fejlődött a nemzeti kisebbségek bemutatását biztosító adásidő a kolozsvári tv-ben.

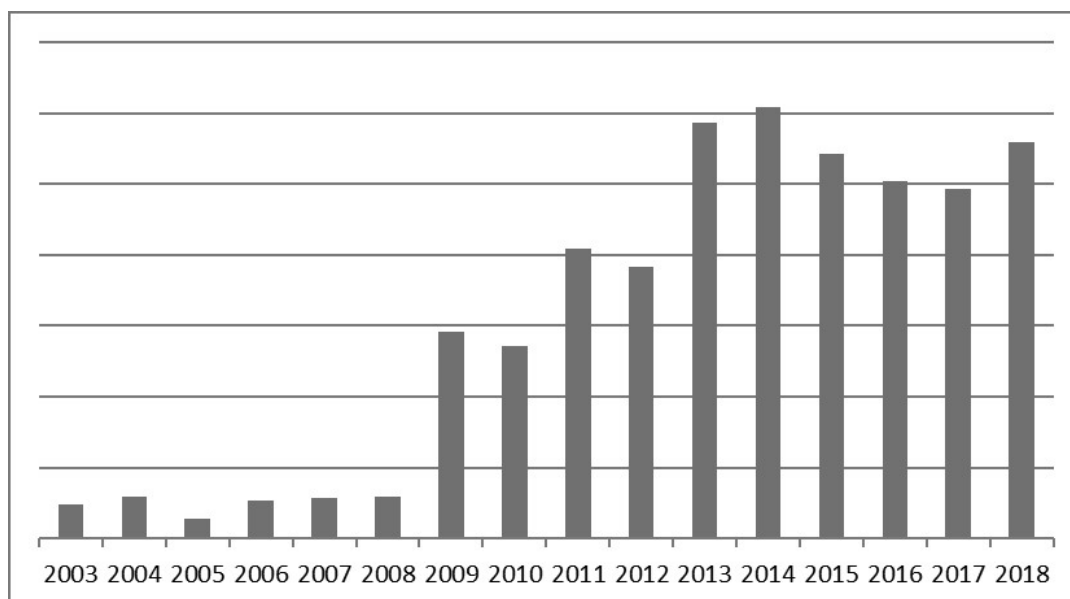
A magyar adás éves percidejének alakulása a regionális adón

A grafikonon látható a 2009-es kiugrás, saját regionális frekvencia megjelenése, a 14 órás adásidővel együtt járó műsoridő-növekedés, majd a 2018-as kiugrás, amely a 24 órás adásidő-növekedés közvetlen következménye.

A kisebbségi műsorok éves percidejének alakulása az országos adókon

A grafikonból kiderül, hogy a 2008-ban megjelent TVR3-as adóra a 2009-es műsorrácsok már sokkal nagyobb teret biztosítanak a kolozsvári stúdióban gyártott kisebbségi műsoroknak. Majd enyhe visszaesés észlelhető, amelyet egy többnyire stabil arány követ mind a mai napig.

Kisebbségi műsorok (más, mint a magyar) percidejének alakulása a regionális adón

A német, zsidó, roma, ukrán műsorok tekintetében is a 2009-es változás hozta a TVR Cluj regionális csatornán való jelenlétben. Enyhe változások a további években érzékelhetőek, de ezek nem számottevőek.

Amint az a fenti ábrákon látható, a kisebbségi műsorokra szánt adásidő növekedése összefügg a kolozsvári tv összadásidejének növekedésével. Jelzi azt is, hogy a kolozsvári tv vezetősége a kezdetektől egészen a jelen pillanatig fontosnak vélte a régióban élő nemzeti kisebbségek jelenlétét az adásokban. Ezt az is bizonyítja, hogy a kisebbségekre szánt műsoridőn túl a román programban is számos olyan műsor volt az évek során, amely a nemzeti kisebbségek hagyományait, kultúráját, mindennapjait mutatta be.

Ma, 2019-ben a Nemzeti Kisebbségi Szerkesztőség az a tagozat, amely a magyar, német, zsidó, roma és ukrán műsorokért felel.

Utóhang

A bevezetőben megfogalmaztam már, hogy alig találtam néhány kötetet, kiadványt a Román Tv területi stúdióiról, amelyek kiindulópontként használhatók, a kolozsvári területi stúdió történetéről ezzel szemben eddig még nem jelent meg ilyen jellegű összegzés. Mint minden úttörő tevékenység, ez a kutatás is kiegészítésre vár. Reményeim szerint más kutatókban is felkeltem az érdeklődést ezen téma iránt, amelynek feldolgozása további komoly eredményeket biztosítana az erdélyi audiovizuális médiatörténetre nézve.

Források:

- A Román TV kolozsvári stúdiójának archívuma – dokumentumok, videókazetták, TVR Styleguide, Pachet identitate TVR Cluj, hírscripctek, statisztikák, jelentések – Kolozsvár, Donát út 160. szám.
- Interjú Ioan Flore volt főmérnökkel. Dátum: 2019. 01. 22. – a szerző birtokában
- Interjú Romeo Couți igazgatóval. Dátumok: 2019. 01. 31 és 2014. 02. 02. – a szerző birtokában
- Interjú Horia Bădescu volt igazgatóval. Dátum: 2014. 01. 24 – a szerző birtokában
- https://www.youtube.com/results?search_query=TVR+Cluj – itt találhatóak a TVR Cluj román nyelvű adásai
- <https://www.youtube.com/user/ErdelyiFigyelo> – itt találhatóak a TVR Cluj magyar nyelvű műsorai
- <https://www.youtube.com/user/TransilvaniaPolicrom> – itt találhatóak a többi kisebbség – ukrán, roma, zsidó, német – műsorai
- http://www.tvr.ro/perceptie_2221.html#view – IRES-felmérés, 2017. augusztus
- <http://media.tvrinfo.ro/media-tvr/other/201804/raport-de-activitate-srtv>
- http://www.tvr.ro/istoric-alb-negru-si-color_2223.html#view

- https://www.youtube.com/watch?v=MuIiXd_MG0 - 1991-ben a kisinyovi TVR riportere, Tatiana Berbecaru készített interjút a kolozsvári stúdió vezetőivel.
- <https://www.youtube.com/watch?v=muAhibeVR-o> - a Román TV kolozsvári stúdiójának az elmúlt 29 évet ünneplő emlékműsora
- https://adevarul.ro/news/eveniment/premiu-onu-emisiunea-fara-prejudicati-tvr-cluj-1_58062cc35ab6550cb8acb22b/index.html
- https://www.youtube.com/watch?v=QpA_JqmMvsQ - 25 éves a Román Tv kolozsvári stúdiója, dokumentumfilm
- <https://www.youtube.com/watch?v=G2mHJvdBlQQ> - interjú Alexandru Sassuval, a TVR3 volt igazgatójával
- <http://www.gazetadecluj.ro/stiri-cluj-social/stiri-cluj-interviu/romeo-couti-incepand-cu-15-martie-tvr-cluj-va-emite-un-program-de-14-ore-2/>
- A Román Tv honlapja: www.tvr.ro

Jegyzetek

- 1 Interjú Ioan Florével, a RTV Kolozsvár volt főmérnökével. Adatgyűjtés időpontja: 2019. 01. 22.
- 2 Forrás: Puiu Banu, aki 1972-től tagja a Román TV kolozsvári stúdiójának, először a közvetítő kocsin teljesített szolgálatot, majd a megalakuló tv-stúdióknak is munkatársa egészen nyugdíjazásáig. Elhangzott a 2019. 01. 03-as Actual Regional című műsor keretében. Elérhető itt: <https://www.youtube.com/watch?v=muAhibeVR-o> Letöltés dátuma: 2019. 01. 24.
- 3 1985-ben leállították a Román TV 1-es csatornáján működő magyar adást, és a TVR2-es stúdiót, csak az 1-es maradt működésben, az is napi 2 órás műsorral.
- 4 A felvigyázócsapat vezetője Onoriu Atanasiu mérnök volt. Forrás: a Ioan Flore mérnökkel készült interjú. Adatgyűjtés időpontja 2019. 01. 22.
- 5 1989. december 22-én a kolozsvári stúdióból felhívták a relékért felelős igazgatóságot, kérték, hogy biztosítsanak frekvenciát nekik. Az igazgatóság ellenvetés nélkül megadta a lehetőséget. Ez azzal magyarázható, hogy azokban a napokban mindenki félt, senki nem tudta, hogy ki miért telefonál, senki nem tudta, merre fognak eldőlni a dolgok. Forrás: a Ioan Flore mérnökkel készült interjú. Adatgyűjtés időpontja 2019. 01. 22.
- 6 Beszélgetés Csép Sándorral. Forrás: Cseke Péter: *Az erdélyi tévékultúra első hónapjai*. In: Korunk 1990/5. 610–615.
- 7 Standardizált kép, amely a közvetítés technikai ellenőrzéséhez szükséges. Beállítási kép. (Románul: Imagine standardizată care servește la verificarea transmisiilor; imagine de reglaj.) Forrás: <https://dexonline.net/definitie-mira> (2019. 02. 12.)
- 8 Spontán elhatározás volt, abban bíztak, hogy ha valaki ebből a körzetből végignézi a bukaresti adást, az észreveszi, hogy nem zárul le a program, és

megnézi a kolozsvári közvetítést is. Az első élő adás „adásmenetét” is megőrizte naplójában Ioan Flore mérnök. Így nézett ki: *generic – studio – interviu Buracu – studio – video de la Peco – studio – depozit cu ajutoare – studio – material maghiar – anunt de inchidere*. Az RTV Kolozsvár főcím egy kartonlapra rajzolt „logó” volt, a *studio* azt jelölte, hogy mikor lépnek be előben a beszélők, a *video* meg a rögzített anyagokat. Ebben az adásban szólalt meg Horea Bădescu és Mircea Colhon, a stúdió forradalom utáni első igazgatója és főmérnöke, magyar vonalon pedig Csép Sándor, a magyar adások főszerkesztője, Kántor Lajos, a Magyar Demokrata Szövetség (MDSZ) akkori Kolozs megyei elnöke és Xantus Gábor operatőr. Forrás: a Ioan Flore mérnökkel készült interjú. Adatgyűjtés időpontja 2019. 01. 22.

9 Beszélgetés Csép Sándorral. Forrás: Cseke Péter: *Az erdélyi tévékultúra első hónapjai*. In: Korunk 1990/5. 615.

10 Még december 25-én telefonált Ioan Flore mérnök a Szabad Európa rádióhoz, ahol Emil Hurezeanuval beszélt, akit arra kért, hogy jelentsék be, miszerint az újrainduló kolozsvári stúdióknak technikai felszerelésre van szüksége. A Fischer István-féle németországi adomány azonban Csép Sándornak volt köszönhető, az előbbivel való baráti kapcsolata révén. Ez a szállítmány február első napjaiban érkezett Kolozsvárra. Forrás: a Ioan Flore mérnökkel készült interjú. Adatgyűjtés időpontja 2019. 01. 22.

11 Forrás: a Ioan Flore mérnökkel készült interjú. Adatgyűjtés időpontja 2019. 01. 22.

12 Interjú Ioan Flore mérnökkel. Adatgyűjtés dátuma: 2019. 01. 22.

13 Beszélgetés Csép Sándorral. Forrás: Cseke Péter: *Az erdélyi tévékultúra első hónapjai*. In: Korunk 1990/5.

14 Uo. 614.

15 Az interjú szerint: azért volt szükség ennek a névsornak az összeállítására, mert 1989 decemberének utolsó napjaiban elterjedt a hír, hogy terroristák vannak a városban, a Rádiótelevízió épületét fegyveres katonák védték – a ki-be járás ellenőrzött körülmények között zajlott.

16 Ezt az információt Bardocz Sándor egykori főszerkesztő adta meg a 25 éves évfordulós román nyelvű dokumentumfilmben.

17 Egy belső rendelésre készült felmérés alapján.

18 Románul, szaknyelven ezt a megosztást SPLITARE-nak nevezzük.

19 A szerkesztővel készült interjúban elhangzik: A Discovery munkatársai rá is csodálkoztak, hogy egy kelet-európai ország területi stúdiója ilyen szintű és minőségű műsort tud gyártani. Az interjú elérhető: https://www.youtube.com/watch?v=QpA_IqmMvsQ. Letöltés dátuma: 2019. 01. 24.

20 Beszélgetés Csép Sándorral. Cseke Péter: *Az erdélyi tévékultúra első hónapjai*. In: Korunk, 1990/5. 613.